

TRONDHEIM KOMMUNE

Gi meg en sjanse til å skinne

Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim

KVALITET
I SFO

Gi meg en sjanse til å skinne

Det er mulighetene vi skal jakte på
Mulighetene i miljøet
Mulighetene i den enkelte
Det gjelder mennesker med særlige behov
Det gjelder ansatte, det gjelder familier
Det gjelder oss alle

Ved å fokusere på svakheter omskaper vi hverandre til dverger
Ved å fokusere på muligheter omskaper vi hverandre til giganter
Å gi seg i kast med egne svakheter krever mot og selvtillit
Når vi har sett mulighetene og har utviklet disse videre kan vi ta fatt på
svakhetene
Slik kan det skapes en kultur preget av optimisme og pågangsmot

Eilif Olsen

«Med overblikk over hele SFO-Norge kan jeg si med sikkerhet – Trondheims satsing på SFO over tid har gitt et tilbud det oser kvalitet av. SFO-tilbudet i Trondheim er blant landets aller beste – og vi bruker eksempler fra flere av SFO'ene når vi driver opplæring i Norge og Sverige.»

Ivar Haug

(pedagog, forfatter av LØFT for barn i barnehage og SFO, leder av Nettverket! for SFO)

Forord

Prosjektet Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim var en del av program for kvalitetsutvikling i Trondheimsskolen 2006-09, og ble videreført som prosjekt etter ønske fra enhetslederne høsten 2010. Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim ledes av prosjektleder i 20% stilling.

Målet for arbeidet har siden starten i 2006 vært å styrke den enkelte SFO ved å videreutvikle den faglige kompetansen til personalet, og å styrke samarbeidskulturen mellom SFO-tilbudene i Trondheim kommune. Prosjektet ønsker å bidra til økt felles forståelse for hva kvalitet i SFO Trondheim er, internt i kommunen og eksternt.

Rådmannen sikrer kvaliteten i den enkelte SFO blant annet gjennom:

- Erfaringsutveksling i SFO-ledernetverk
- En årlig fagdag for rektor og SFO-leder med fokus på SFO
- Kompetanseløft for alle ansatte i SFO
- Samarbeid på tvers av enheter
- Økt andel tilsatte med relevant utdanning i SFO
- Den enkelte enhet gis mulighet til å utnytte ressursene i eget personale, barnegruppe og i nærmiljøet.

Trondheim kommune har løftet den samlede kvaliteten i kommunens skolefritidsordninger gjennom felles satsning og det er utviklet en god samarbeids og delingskultur i bydelene. Det er høy grad av deltagelse på fagdager og kursdager i regi av og med økonomisk støtte fra prosjektet Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim.

Kommunaldirektøren ønsker å takke prosjektleder spesielt, men også lederne og ansatte på skolene og i SFO for jobben som gjøres med å synliggjøre barna på SFO og for det systematiske faglige arbeidet som gjøres for SFO-tilbudet i Trondheim kommune.

Takk til dere alle sammen for jobben dere gjør og for at dere møter barnas nysgjerrighet og engasjement med anerkjennelse og respekt.

Gunn Røstad

Kommunaldirektør for oppvekst- og utdanning

Innhold

- Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim
- SFO-ledernetverk
- Hele barnet hele dagen
- Frilekens betydning i SFO
- Barns medvirkning
- Relasjonskompetanse
- Eksempler på pedagogiske verktøy som brukes i SFO Trondheim
- Avslutning og kontaktinformasjon

Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim

Skolefritidsordningen (SFO) har som mål å gi barna i grunnskolens fire første årstrinn og alle funksjonshemmede barn i grunnskolens 7 første årstrinn, tilsyn og omsorg. Samtidig skal funksjonshemmede barn gis gode utviklingsmuligheter. Skolefritidsordningen skal legge til rette for at barna gis muligheter for aktivt å utnytte sin fritid til allsidig lek, kultur og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Dette skal skje i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem og i overensstemmelse med skolens formål slik det kommer til uttrykk i opplæringsloven § 1.

Skolefritid skal drives i samsvar med sentrale bestemmelser, kommunale vedtak og planer for den enkelte enhet.

1. april 2003 ble det innført krav til SFO i Opplæringsloven § 9 a.

Det stilles blant annet krav til skolens ledelse om å arbeide aktivt og systematisk for å fremme et godt psykososialt miljø i SFO, og at disponering av skolens lokaler må skje på en måte som tar hensyn til barns behov for trivsel og utvikling i SFO-tiden.

Målet med denne kvalitetsmelding for SFO Trondheim er å:

- Utvikle, synliggjøre og sikre kvaliteten i Trondheim kommunes skolefritidstilbud.
- Utvikle sterkere bånd mellom skole-SFO, og mellom ulike SFO tilbud.

Trondheim kommune er en tonivå kommune, og den enkelte skole gis stort handlingsrom når det gjelder å utvikle innhold og organisering av eget SFO tilbud. Dette er en av styrkene i Trondheims-modellen for SFO. I 2014 utgjør tiden barn kan være i SFO, det samme som undervisningstid pr. kalenderår.

Etter en lang skoledag skal SFO ivareta barnas behov for frilek, organiserte aktiviteter, vennskap og utvikling av sosial kompetanse, selvstendighetstrening og omsorg i nært samarbeid med skole/familier/nærmiljø.

Som ansatt i SFO skal man kunne løfte alle barn, også de som har få eller ingen venner, er lite deltakende i fritidsaktiviteter, som strever med skolefag, eller har det vanskelig utenfor skolen. Det kreves at som ansatt i SFO må du takle at barn er i fritid, noe som ofte betyr at energinivået stiger etter en lang dag med høyt læringsfokus og mye konsentrasjon. Du må kunne vise omsorg for hver enkelt av barna, og samarbeide godt med kollegaer og hjemmet.

Opplever de som jobber i SFO at de blir sett og anerkjent for den jobben de gjør? Hvordan omtales SFO av brukerne og i media? Kvalitetsutvikling i SFO jobber for å synliggjøre det gode arbeidet som gjøres i SFO-Trondheim, så vi sammen kan bli enda bedre. Gjennom økt forståelse for barns ulike behov i et utviklingsperspektiv, og gjennom økt relasjonskompetanse hos personalet i SFO, har Trondheim kommune utviklet en felles forståelse av Kvalitet i SFO.

Kvalitetsmeldingen er tenkt som et dokument hvor utviklingen av SFO i Trondheim kan bli tydeliggjort, og hvor det kommer frem konkrete tips som kan bistå den enkelte skole og SFO. Vi håper dokumentet vil gi de som jobber i SFO et løft, og at den kan bidra til en større forståelse og innsikt for alle.

«Gi meg en sjanse til å skinne» er utarbeidet av prosjektleder Ingunn Elder, referansegruppens 4 bydelsrepresentanter Geir Gundersen (Romolslia SFO),

Linda Eggen Rønning (Nyborg SFO), Kristin Nilsen (Saupstad SFO) og Stian Rosvoll (Strindheim SFO). Alle byens SFO ledere har deltatt i høringsrunder. Ut fra kommunerevisjonsrapporten 2013, Kvalitetsutvikling i SFOs egen kartlegging og erfaring i møte med skoler lokalt, nasjonalt og internasjonalt, mener vi å kunne slå fast at SFO i Trondheim har jevnt over god kvalitet. Rektorer og SFO ledere har et ønske om å videreutvikle faglig kompetanse, med fokus på fritidspedagogikk og blick for det enkelte barn.

Organisering

Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim ledes av Ingunn Elder, i tett samarbeid med kommunaldirektør for oppvekst og utdanning, oppvekstkontor, rektor-AU og referansegruppa til prosjektet. Referansegruppa består av en representant fra hver av SFO-ledernetverkene. Prosjektleders oppgaver er å bistå SFO-ledernetverkene i utviklingsarbeidet med SFO, støtte enkeltenheter ved behov, informere om Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim internt i kommunen og eksternt (ved studiebesøk ol). Prosjektleder skal også utarbeide kurs og fagdager for ansatte i SFO, daglig leder og rektor, samt være oppdatert innen aktuell litteratur, forskning, og erfaring innen området fritidspedagogikk.

Bydelsnettverkene har mulighet til å søke om økonomisk støtte til gjennomføring av felles kurs for alle ansatte i bydelen. Kriteriet for å innvilge søknad om støtte er at tilbudet skal knyttes til et av satsningsområdene, at kurset skal gies til alle SFO ansatte i bydelen og at det skal foreligge en prosjektplan i søknaden. Prosjektleder innvilger søknader om støtte.

SFO - ledernetverk

I Trondheim er det fire SFO-ledernetverk for SFO-lederne, et i hver bydel. De ulike nettverkene har egne former i forhold til organisering. To av nettverkene har en rektorrepresentant med hver gang. Dette har vi erfart som en kvalitetssikring i forhold til at SFO er tema i rektorgruppene.

I tillegg har alle nettverkene en representant som sitter i referansegruppen for kvalitetsutvikling av SFO i Trondheim.

Målet med SFO-ledernetverkene er å videreutvikle og kvalitetssikre SFO i Trondheim, samt sikre faglig utvikling av personalet i SFO.

Arbeidet som gjøres i nettverkene er utviklende for SFO-lederne, personalet og barna, men også for SFO i Trondheim generelt.

Nettverkene har faglig fokus og innhold hvor det arbeides med ulike problemstillinger. SFO-lederne drøfter og reflekterer og løfter hverandre videre. Erfaringsutveksling og faglig støtte mellom deltakerne er en styrke.

SFO-ledernetverkene er godt etablerte, og å komme som ny SFO-leder inn i ett nettverk, vil være en god skoloring og støtte i SFO-lederrollen.

Nettverkene planlegger og gjennomfører kurs for personalet i SFO, der flere SFO'er er sammen på kursdager.

Det organiseres kurskvelder der personalet deler erfaringer med hverandre på tvers av SFO'ene. Det kan være å vise fram aktiviteter de opplever de er gode på og der de inspirerer hverandre videre. Det arrangeres også jevnlig fagkurs for alle SFO-ansatte i bydelene.

Arbeidet som gjøres i nettverkene i SFO i Trondheim, kommer barna som går i SFO til gode. Kompetanseutvikling og kompetanseheving av både SFO-lederne og personalet står sentralt.

Eksempler på kompetanseheving i SFO gjennom ulike foredragsholdere:

- Arne Tveit «Relasjonsbygging i et lederperspektiv»
- Maria Øksnes NTNU- «Lek i SFO»
- Saupstad skole «Leksehjelp»
- Nils Heldal RBK/ Apareo «Team»
- Mali F. Nøren «Filmdykk m/regissør»
- Lou Rossling «Å tenne stjerneøyne»
- Anders Lindseth «Relasjonsetikk»
- Knut Løndal «Fysisk aktivitet i SFO»
- Pelle Sandstrak «Mr. Tourette og jeg»
- Ivar Haug «LØFT for barn i SFO»
- Morten Brandt «Motivasjon»

De fleste SFO'ene samarbeider i feriene og det arrangeres fellesaktiviteter for barna på skolefrie dager. Dette er det nettverkene som tar ansvar for og de jobber fram gode samarbeidsarenaer for SFO i Trondheim. Et eksempel på

dette er at SFO i Trondheim har en egen SFO-dag under Olavsfestdagene. Her er alle SFO'ene med på ett og samme arrangement. Vi er stolte over at vi hvert år klarer å samle alle barn og voksne fra SFO i Trondheim på samme arena.

For bedre å kunne sikre målet om «å gi barna i grunnskolens fire første årstrinn og alle funksjonshemmede barn i grunnskolens 7 første årstrinn, tilsyn og omsorg», har et av nettverkene i Trondheim laget en utviklingstrapp som flere SFOer bruker som metode når de bygger opp sin SFO. Utviklingstrappa står omtalt under Pedagogiske verktøy i SFO.

Satsningsområder for Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim:

2006-09: Mat, fysisk aktivitet, kommunikasjon voksne-barn, barns medvirkning
2010-14: Hele barnet hele dagen, barns medvirkning og relasjonskompetanse

Frilekens betydning i SFO er et overordnet fokusområde i de ulike SFOene i Trondheim, og er derfor omtalt i et eget avsnitt. I denne kvalitetsmeldingen omtales i tillegg satsningsområdene fra perioden 2010-2014, og ulike pedagogiske verktøy som brukes i SFO-Trondheim.

Hele barnet - hele dagen

Målet for skole og SFO er å utarbeide gode planer som bevisst ivaretar variasjon i hele dagen mellom læring, måltid, fysisk aktivitet og lek gjennom elevstyrte og voksenstyrte aktiviteter.

I skolehverdagen møter barnet læringsmål, krav til læring og utvikling, samt at skolens læreplaner i stor grad bestemmer hva barnet skal gjøre, hvilke mål som skal nås og hvordan tiden skal disponeres.

Når barnet kommer på SFO, møter det en annen og viktig pedagogikk, nemlig skolefritidspedagogikken. Skolefritidspedagogikken er preget av barnekultur, egenstyrt lek, kulturaktiviteter, fysisk aktivitet, sosial læring og medbestemmelse, relasjoner og venner.

På SFO får barna tid til å være sammen med venner og dyrke vennskap. De blir kjent med nye mennesker, er ute i naturen og de kan delta på aktiviteter og turer. SFO legger til rette for at barna kan få mestringsopplevelser som gjør at de utvikler seg personlig, sosialt og at de får samhandlingskompetanse.

Nyere forskning viser at barn som går på SFO har større muligheter til å lykkes sosialt og med skolefag. Det bekrefter at arbeidet som gjøres daglig i alle landets SFO'er er viktig. Forskere peker på at norske barn leker stadig mindre og at de er mer fanget i et institusjonalisert triangel bestående av skole, hjem og organiserte fritidsaktiviteter, alle tre styrt, regulert og planlagt av voksne (Bjørn Tordsson, førsteamanuensis på Høgskolen i Telemark). Men er det bra for barn at de bare gjør som de blir fortalt og står i kø på fotballtrening? Er det bra for barn at de ikke lenger leker egendefinert lek i nærmiljøet, men i stedet kjøres til organiserte aktiviteter i alle retninger?

Ifølge Tordsson er konsekvensene av mindre frilek og utvikling av lekekompetanse hos barn, at vi får barn som er mindre kreative, aktive og egenstyrte og selvstendige.

SFO i Trondheim er opptatt av å ivareta den frie leken. Den frie leken er ett av SFO s samfunnsmandat. SFO er ikke styrt av målrettede planer som skolen, men ledes derimot av fleksible planer for hverdagen som åpner for barns medvirkning og demokratideltakelse. I våre planer legger vi til rette for fellesskap og samhold gjennom bevisst tilrettelegging av måltid, lek og aktiviteter.

SFO legger til rette gode vilkår for lek og utfoldelse. Under trygge forhold skapes trivsel og grunnlag for god utvikling for alle barn.

Aktiviteter i SFO kan være så mangt. Hver SFO i Trondheim har sin egenart. Hvilke aktiviteter SFO tilbyr, avhenger av rammefaktorer inne og ute på skolen, nærmiljøet, voksne og barns kompetanse og fritidsinteresser, barnegruppas størrelse og egenart.

SFO i Trondheim utvikler samarbeid med idrettslag eller organisasjoner, og flere tilbyr aktiviteter som for eksempel allidrett, basket, korps eller sjakk som et frivillig tilbud i SFO. Alle SFOene deltar i å utvikle SFO-barnas Olavsfestdag i tett samarbeid med Olavsfestdagene.

Her er SFO helt unik i samfunnet. På SFO får barn selv velge om de vil delta på en aktivitet, eller la være. De kan bestemme selv om det vil lese i et Donaldblad, eller klatre i trær. Barn har på SFO rett til å bestemme over sin egen fritid. Dette er i tråd med hva nyere forskning sier om hva fremtidens barn må tilbys i sin

fritid for å bli kreative, aktive og egenstyrte (Bjørn Tordson, Knut Løndal, Ken Robinson)

Frilekens betydning

«Når vi skal løfte fram gode eksempler på SFO-praksis, er alltid Trondheim sterkt representert med strålende praksishistorier og fritidspedagogisk håndverk på høyt nivå». *Ivar Haug og Nettverket! for SFO*

Opplæringsloven: Skolefritidsordningen skal legge til rette for at barna gis muligheter for aktivt å utnytte sin fritid til allsidig lek,

Friedrich Fröbel (1782-1852 - Barnehagens far) beskrev allerede på 1800-tallet at leken skaper glede, frihet, tilfredshet, ro i det indre og ytre og fred med verden.

Barnekonvensjonen slår i artikkel 31 fast at barn har rett til hvile, lek og fritid. SFO er en viktig arena for å ivareta Barnekonvensjonen.

I Norge trådte Lov og forskrifter om skolefritidsordninger, i kraft 1. januar 1999.

Formål med SFO sier følgende:

Skolefritidsordninga skal leggje til rette for leik, kultur- og fritidsaktivitetar med utgangspunkt i alder, funksjonsnivå og interesser hjå barna. Skolefritidsordninga skal gi barna omsorg og tilsyn. (Grunnskoleloven § 42) Utdyping av formål

Skolefritidsordningen som ikke er en del av verken grunnskoleopplæringen eller videregående opplæring, skal være noe annet enn skole og barnehage.

SFO skal være en trygg oppholdsplass for barna utover skoletiden, gi barna

omsorg og tilsyn, legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter og være tilpasset barnas og foreldrenes behov.

«La meg være et barn, la meg leke nå, for alle de store har engang vært små, men ta ikke leken fra meg. Jeg vil leke en stund, jeg vil leke meg sunn, jeg vil leke meg stor, jeg vil leke for livet på menneskets jord.» Portveien 2 NRK

Ta ikke leken fra meg ber barna, men tar vi barn på alvor? Er vi i ferd med å ta leken fra dem?

Hva husker mange av oss best fra vår barndom? Ofte er det den egenstyrte leken, rolleleken og fritiden vi hadde uten voksne til stede. Barns hverdag fylles nå mer og mer med organiserte aktiviteter, både på skole og i fritiden.

Aktivitetene er ofte kjønnsinndelt og består av jevnaldringsgrupper. Barnekultur som overføres på tvers av alder og kjønn er viktig, og derfor er barns frilek viktig for barna som går på SFO. Frilek er ikke en hvilepute for voksne, tvert i mot.

Det fordrer at voksne er aktive påloggede voksne, som observerer og hjelper alle barn. Særlig viktig er det å avdekke og støtte de barna som trenger ekstra hjelp for å mestre samspillet med andre barn. Leken er den viktigste arenaen barn har for å øve opp sosiale ferdigheter.

I den frie leken bearbeider barna nye inntrykk, det de har lært på skolen og i livet.

Nå er frileken forsvunnet fra fag- og timefordelingen i skolen, skoledagen er for alle blitt lengre, noe som også har ført til at tid til frilek er redusert på SFO. Med

stadig mer tilrettelagte aktiviteter for barn er vi bekymret for at vi ender opp med slitne, stressa og urolige barn fremfor det glade og lekne barnet.

Det finnes to norske studier, «SFO – barns aktivitetstid?» (Løndal& Bergsjø 05/06) og «Revelations in bodily play» (Løndal 10) om barns aktivitet i frileken på SFO.

Begge har konkludert med det samme når det gjelder barnas aktivitet. Frileken gir mer fysisk aktivitet og økt intensitet i aktiviteten. Det betyr at når de voksne styrer aktiviteten er intensiteten lavere. Denne studien viser også at 90 prosent av barna når anbefalingene om en times aktivitet med høy intensitet under frilek på SFO

Lek er til for leken skyld, den har egenverdi, og er ikke bare til som en pedagogisk metode. Leken for lekens skyld, er med på å gi barn god selvfølelse, bekreftelse på seg selv som individ, og mestringsfølelse.

Platon sier: ”Man skal ta det alvorlige alvorlig. Vi anser krig som alvorlig, men i krig finnes hverken lek eller dans, som vi holder enda mer alvorlig. Det fredelige liv må altså til en hver tid tilbringes på beste måte. Og hva er så beste måte? Det må leves i lek, bestemte leker må lekes, det må synges og danses ofte, vi må jage våre fiender på flukt og seieren må vinne kampen”

Barns oppfatning av egen fritid og lek i SFO (Maria Øksnes - DMMH)

«Det er fritid bare det er gøy. Hvis du holder på med noe kjedelig da har du liksom ikke lyst til å holde på med det. Da blir det mer jobb eller skole, og ikke morsomt». Linda, 8 år.

«Når du har fritid da er det liksom fri og du kan gjøre det du har lyst til». Heidi, 8 år.

«SFO er det som er etter skolen, når læreren ikke er der og det bare er lek. Det blir mer fritid - det blir ikke sånn skole og da får du liksom leke; du slipper å lære!». Gunn, 8 år.

«På SFO kan vi gjøre alt, bortsett fra å rote i kortspillene eller klatre opp i taket, springe og hyle og sånn - det får vi ikke lov til, men vi prøver oss selvsagt på det da». Martin, 8 år.

«SFO er et bra sted å være for der blir vi passet på og får leke masse». Mats, 8 år.

For barna ser fritid ut til å handle om å gjøre det de vil hele tiden... NESTEN!

«Hvis det er noe vi ikke får lov til så sniker vi oss til det!». Atle, 8 år.

Barns medvirkning

Opplæringsloven: Skolefritidsordningen skal legge til rette for at barna gis muligheter for aktivt å utnytte sin fritid til allsidig lek, kultur og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser.

FNs barnekonvensjon slår fast at barn og unge har rett til å:

- Si sin mening og bli hørt i saker som angår dem
- Få og gi informasjon
- Delta i grupper og organisasjoner
- Fritt å tro på det de ønsker

«Barn må både få oppleve tilknytning og fellesskap, og kjenne at de kan utøve sin selvbestemmelse og uttrykke sine egne intensjoner. Barn må få støtte til å leve seg inn i andres situasjon og til å ta hensyn til andre.» Temahefte, barns medvirkning.

«Barn må få lov til å være eksperter på det de kan». T. V. Torgersen.

Barns medvirkning skaper motivasjon, og myndiggjøring skaper vekst og bygger selvverd. Dette er en demokratisk måte å tenke og reflektere på, som gir barn mulighet til å påvirke sin egen hverdag. Medvirkning er å hjelpe, støtte, bidra og virke sammen for samme sak.

Verdien av å lytte til barna er sentralt for at SFO-tilbudet skal fremstå som meningsfullt for det enkelte barn. I det praktiske SFO-livet handler det om å

anerkjenne barn og gi dem tid til medvirkning sammen. Men også å tilrettelegge slik at barna har best mulige fysiske forutsetninger for å medvirke i SFO-dagen. Det har betydning for det som skjer i SFO, når barn får innflytelse på utformingen av SFO og voksne legger til rette for mest mulig medvirkning på barnas premisser. Dette gjøres gjennom barnesamtaler, medvirkning i små og store prosjekter, gjennom en dagsplan som gir rom for egne valg og medvirkning i organiserte valg, ved at leker og utforming er tilrettelagt slik at alle barn har mulighet til å medvirke.

«Å velge er artig, men også skummelt» forteller et barn på SFO. Å kunne gjøre selvstendige valg øker valgkompetansen og bidrar til at barnet får et positivt selvbilde. SFO har fokus på valg innenfor mulighetens arena, slik at barna opplever at de er deltakere i eget liv, og utvikler evne til å ta egne valg.

Voksne på SFO bidrar til barns medvirkning ved å være bevisste og forberedte på å gi barna en arena for å medvirke. Voksne skal tilrettelegge for at barn kan ha små og store barneprojekt/aktiviteter i SFO i lange økter slik at det blir rom for lek og læring. Voksne må øve på å la barna eie sine egne prosjekt, og ha ei holdning om at barnas stemme blir tatt på alvor og har virkning i fellesskapet. Voksne må være bevisst på å utforme og tilrettelegge SFO slik at barna har muligheter til å være selvstendig daglig. Effekten av å trene på barns medvirkning er blandt annet at barn tør å hevde egne meninger og å ta egne valg. Gjennom det kan de i større grad klare å stå i mot gruppepress og bli ansvarlige for egne valg.

Barn må få

Fikle & lure

Tukle & slite

Svi seg & slå seg

Vri seg & ergre seg

Mens voksne

Klamrer seg til

Faste gjenstander i landskapet

- og gjentar for seg selv

fingra av fatet – fingra av fatet

Ivar Haug på toget til SFO-kurs i Trøndelag

Relasjonskompetanse

«Trondheims satsing på de ansatte i SFO har skapt et av landets aller beste skolefritidstilbud. Vi er bare imponert!» *Ivar Haug og Nettverket! for SFO*

RELASJON = ”Sosiale forbindelseslinjer mellom mennesker”

(Sammenheng mellom ”gode skoler” og gode relasjoner.) Noam og Fiore (2004)

Lek og læring, opplevelse av mestring og trygghet preges av kvaliteten i samspillet mellom personalet og barn. Det er derfor viktig å ha relasjonskompetanse som verktøy for å utvikle og forsterke dette. SFOene i Trondheim har siden 2006 hatt relasjonskompetanse som satsingsområde. Det vil si å øke kunnskap, holdninger, evner og ferdigheter til å etablere, utvikle, vedlikeholde og reparere relasjoner mellom mennesker. Personalet skal hjelpe barn til å bli inkludert, og bistå det enkelte barn til å utvikle en opplevelse av sammenheng og identitet. Samt å lære barn sosiale ferdigheter.

«En god relasjon bygger på likeverd. Det er alltid den voksne som har ansvar for å skape en relasjonen. Når vi har en god relasjon til barnet kan vi i mye større grad forvente at barnet er villig til å samarbeide. Hvis barnet ikke samarbeider må den voksne ta ansvar for, ved hjelp av sin sensitivitet, og å profesjonelt finne ut hvorfor. Den voksnes sensitivitet omfatter i denne sammenheng evnen og viljen til å forholde seg nysgjerrig, undrende, medfølelse, empatisk og reflekterende til barnets selvopplevelse». (Jesper Juul, 2003)

Grunnleggende prinsipper som må være til stede når personalet skal skape gode og likeverdige relasjoner er anerkjennelse av barnet, verdsette barnets sosiale verden, se det enkelte barn, være i posisjon til barnet og ha innsikt i barnets bakgrunn. Den som skaper gode og likeverdige relasjoner vil møte barnet på en måte som formidler respekt, aksept, tillit og tiltro.

Avgjørelser som oppleves som rettferdige og rimelige vil kunne utvikle relasjoner basert på gjensidig tillit. Å etablere gode relasjoner til barna vil påvirke barnas valg og skape utvikling. Samhandling og relasjoner er viktig for å kunne samarbeide og få frem det beste i hverandre. Å skape en god relasjon handler ikke om at den voksne alltid skal imøtekomme barnets ønsker. Barnet skal imidlertid føle at det blir sett og tatt på alvor, også der hvor den voksne må ta en beslutning som går på tvers av det barnet ønsker å oppnå. Det viktige er den opplevelsen barnet har av å være et respektert og anerkjent menneske.

Pedagogiske verktøy i SFO

Her gis eksempler på faglige metoder, program og modeller som flere av SFOene og skolene i Trondheim har vært kurset i og som anvendes daglig.

RESPEKT - programmet

RESPEKT (Se en gang til) er et skoleomfattende program som retter seg inn mot skolene på systemnivå. Programmet involverer alt skolepersonell, elever og foreldre med sikte på å øke kvaliteten på skolen både på individnivå, klassenivå og skolenivå. Målet med RESPEKT er å redusere flere typer atferdsproblemer som feks. mobbing, disiplinproblemer, konsentrasjonsvansker, rasisme og aggresjon.

LP-modellen

Modellens hovedfokus rettes mot den enkelte lærers pedagogiske praksis og utfordringer som finnes der. Målet er å endre betingelser i læringsmiljøet som opprettholder problemer, med henblikk på å skape gode forhold for både sosial og faglig læring hos alle elever.

Webster Stratton

Ofte kjent som Dinosauruskolen, er et program som omfatter barn fra 1.–3. trinn.

Målgruppe: Alle barn som står i risiko for å utvikle atferdsproblemer og barn som har utviklet atferdsproblemer.

Mål:

Barnegrupper: Styrke emosjonell og sosial kompetanse, selvbildet og opplevelsen av mestring. Trene på konfliktløsning, empati, sinnemestring og selvkontroll.

Lærerprogrammet: Styrke den voksnes kompetanse i forebygging og håndtering av atferdsproblemer, styrke kompetanse i gruppeledelse og variasjon av læringstilnærmelser.

Foreldreprogrammet: Fremme foreldrenes kompetanse i håndtering og forebygging av atferdsvansker. Sentrale temaer er relasjonsbygging, positivt samspill, grensesetting og problemløsningsstrategier.

Arbeidsmåter og aktiviteter :

Når barna er i grupper, øver de på praktiske treningsoppgaver og samtaler om problemløsning, regulering av sinne, empati, lekeferdigheter og sosiale ferdigheter.

Marte Meo

Marte Meo er en veiledningsmetode som i hovedsak har vært brukt for å styrke og utvikle samspillet mellom foreldre og barn. Målet er å gi hjelp til selvhjelp.

LØFT for barn i SFO

I LØFT for barn er ideen at man ikke trenger å forstå eller kartlegge problemene for å løse dem. Atferd som gis oppmerksomhet har en tendens til å gjenta seg. Gjennom å bli klar over hva man gjør som er bra, ved å identifisere hvilke evner og talenter man tar i bruk for å få dette til – blir det mer av slike handlinger og kvaliteter. Personalgrupper som arbeider med LØFT jakter på fremskritt og lysglimt i barns atferd, slik at de positive sidene til barnet kommer frem. Resultatet er gjerne en ”lyser” hverdag med mer energi og arbeidsglede.

Flere av bydelene i Trondheim har aktivt gått inn for å skolere/ kurse seg i LØFT for barn.

Ønsket har vært å få en pedagogisk metode som er god og kan øke vår status i arbeidet med barna på SFO. Dette er en metode som lett kan gjennomføres og de som bruker LØFT- verktøy opplever at det fungerer.

LØFT betyr løsningsfokusert tilnærming. Dette innebærer i praksis at vi inntar en litt annen rolle som voksen i SFO. Målet er å flytte oppmerksomhet fra korreksjon og jobben som ”grensesoldat”, til bekreftelser og synliggjøring av det som er ønsket adferd.

I denne og flere pedagogiske metoder, er relasjonsbygging viktig i arbeidet med barna.

En god relasjon preges av trygghet, tillit, respekt og drives av varme og kjærlighet. Relasjonen MÅ være på plass i arbeidet med alle barn.

LØFT for barn handler om å bidra til at alle barn kan bli den beste versjonen av seg selv.

Vi skal forsterke det positive barnet gjør slik at vi får mer av akkurat det.

Vi skal jobbe ut fra setningen: Det du gir mest oppmerksomhet, får du mest av.

Hva skjer ?

Du gir oppmerksomhet til det som er fint og flott og bra og ikke minst; ønsket.

Du kan bruke en økt andel av kommunikasjonen med barn til å rose og bekrefte, skryte og gi respons på det barna gjør.

Lerkendal SFO-ledernetttverk har laget en plakat som henger i alle SFOéne:

Suksesshistoriene bør prege livet på SFO. Ikke at vi er perfekte eller at alt er bra, men at vi forteller hverandre om store og små (særlig små) hendelser der vi hadde suksess med barna.

Hver dag har vi 100vis av suksesser, men vi har også 100vis av nederlag. Hva er viktigst? Hvilke historier kan bety utvikling og bedre kvalitet?

Lysglimt

De voksne er lysglimtjegere. Jegeren jakter på barnet, og vil da få et annet perspektiv på barna og det en ser. Vi skal "knipe barnet på fersken" i å gjøre noe bra. De voksne skriver ned lysglimtene. Enkeltbarn kan få ekstra oppmerksomhet fra voksne i en begrenset periode i form av en litt mer intens jakt på lysglimt hos dette barnet. Dette øker sjansene for at barnet opplever mestring og glede -noe som igjen bidrar til flere lysglimt. Voksne som går med lysglimtjakt i kroppen er alltid på utkikk etter små suksesser hos barn.

Skryteprat

Skryteprat er navnet på trekanten når en voksen forteller noe positivt barnet har bidratt med til en tredjeperson, gjerne en som betyr noe for barnet, mens barnet hører på. Brukes til å forsterke ønsket adferd.

Flere SFO`er har en benk der barn får beskjed om å sette seg når voksne har noe å fortelle dem. Rosebenken eller skrytebenken har bare én regel; den skal

være en møteplass for barn og voksne der den voksne forteller om noe positivt barnet har sagt eller gjort. De andre barna spør gjerne etter at et barn har vært på benken med en voksen;- hva fikk du ros for?

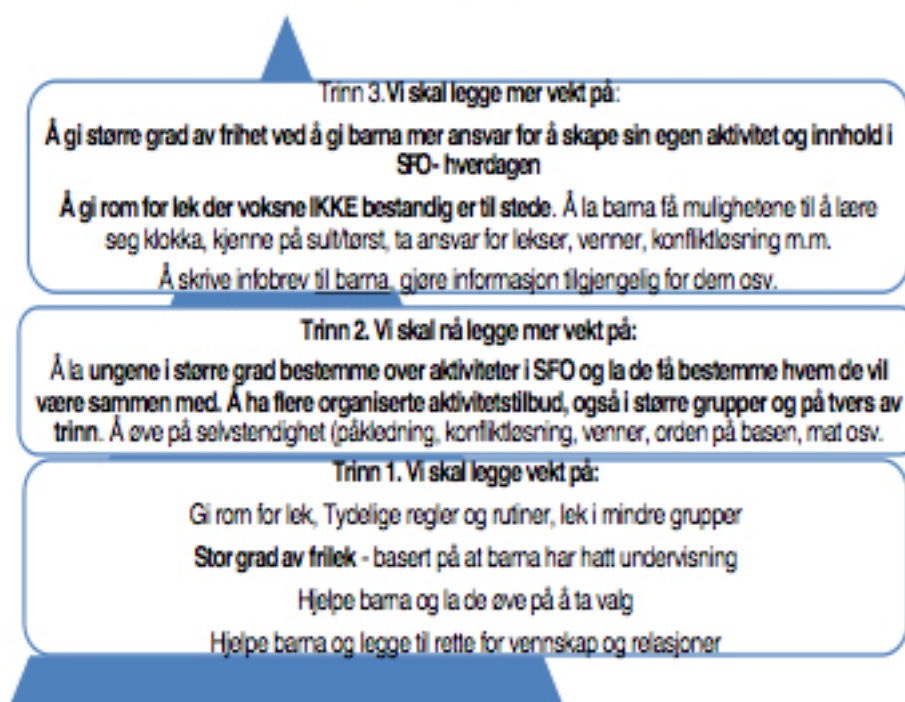
Erfaringer fra arbeidet med Løft for barn i SFO-Trondheim er at positivitet:

- smitter
- bygger ressurser
- skaper kreativitet
- kan gjenskapes
- er relasjonsskapende
- har helsemessige gevinster

Utviklingstrappa i SFO, utarbeidet av SFO-lederne i Midtbyen bydel:

Livet i SFO kan ses på som en ”reise”, hvor barna stadig blir mer kompetent for hvert trinn/nivå de går. Det betyr at det må være kloke voksne som vet hva som er viktig å legge vekt på og som jobber bevisst med disse områdene. Vi skal jobbe for å få sosialt kompetente og selvstendige barn etter årene de har gått på SFO.

Utviklingstrappa i SFO

SFO skal, som en del av skolen, sørge for at barna er i stand til å ”utvikle kunnskap, dugleik og haldninger for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet”. (Opplæringslova, §1-1).

Avslutning

I Trondheim erfarer vi at det er flere kvalitetskriterier som hjelper oss til å oppnå en felles forståelse av hva kvalitet i SFO er. Gjennom tett samarbeid skole-SFO, med foreldre, frivillige lag og organisasjoner ivaretar den enkelte enhet de mulighetene som til enhver tid finnes i sitt nærmiljø. Deltakelse i SFO-ledernettverk, fagdager for rektor og SFO-leder, bidrag til samarbeid og kurs i regi av eller med støtte av prosjektet, bidrar samlet til kollektive løft for samtlige av byens 41 ulike skolefritidsordninger.

Hva er SFOs samfunnsmandat for fremtidens unge? I Trondheim vektlegges barnas mulighet til å leke og å selv kunne medvirke i SFO.

Det trengs 1000 ideer for å finne en ide som kan realiseres som forretningside` jmf. Ungt Entreprenørskap. Ken Robinson (Paradigme in education) viser til et langtidsstudium i England, hvor 98 % av alle 6 åringer testet på geninivå når det gjaldt divergent tenkning. Testoppgaven bestod i å tenke ut flest mulige bruksområder for en binders; geninivå = inntil 200 bruksområder.

Divergent tenkning kjennetegnes ved at man tenker originalt, har mange ideer, er fleksible, spontane og åpne. De samme barna ble testet ved 10 års alder og da skåret 50 % på geninivå. De fleste av oss voksne klarer kanskje å gruble oss frem til 10-15 ulike bruksområder for en enkel gjenstand som en binders.

Undersøkelsen viser at alle barn har den evnen, men at vi mister den etterhvert som vi blir eldre. Leken er grunnleggende for å ivareta vår divergente tenkning. Fremtidens Norge trenger mange mennesker som sammen kan skape et vell av nye løsninger for miljø, eldreomsorg, skape nye arbeidsplasser osv.

I lys av dette blir undersøkelsen gjort i England spesielt interessant. SFO er med å gi barn rom og viktig tid, til blandt å øve opp sin divergente tenkning gjennom lek og samspill med andre barn.

Vi bidrar til å skape fremtidens barn i en SFO-hverdag som ser viktigheten av å overføre barnekultur på tvers av kjønn og alder, og hvor barn får være barn på egne premisser.

Trondheim har mange kompetente voksne som ønsker å utgjøre en forskjell for barna, være den ene viktige i alle barns liv.

SFO i Trondheim kommune ønsker å gi alle barn en sjanse til å skinne, hver dag.

Kontaktinformasjon:

ingunn.elder@trondheim.kommune.no for spørsmål om Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim

Linda Eggen Rønning: wlr@trondheim.kommune.no

Kristin Nilsen: kxt@trondheim.kommune.no

Geir Einar Gundersen: gfg@trondheim.kommune.no

Stian Rosvoll: sfy@trondheim.kommune.no

Trondheim kommune
Kvalitetsutvikling i SFO Trondheim
ved prosjektleder Ingunn Elder
ingunn.elder@trondheim.kommune.no

